

Гніздова біологія лелеки білого (*Ciconia ciconia* L.) на території Волинської області

*Роботу виконано на кафедрі зоології
ВНУ ім. Лесі Українки*

Проаналізовано гніздування лелеки білого на території окремих районів Волинської області за період з 2005 до 2010 роки. Указано місця влаштування гнізд. Відзначається тенденція до збільшення їх кількості.

Ключові слова: лелека білий, гніздування, кількість гнізд.

Билецкая М. Г., Сологор Е. А. Гнездовая биология аиста белого на территории Волынской области.

Анализируются гнездования аиста белого на территории отдельных районов Волынской области за период с 2005 по 2010 годы. Отмечаются места устройства гнезд. Определяется тенденция к увеличению их численности.

Ключевые слова: аист белый, гнездование, количество гнезд.

Biletska M. G., Sologor K. A. Nesting Biology of White Stork (*Ciconia ciconia* L.). The analysis of white stork nesting on the territory of separate Volyn regions during the period from 2005 till 2010 yeas was conducted. The plases of nestening and the tendency to number of nests increase was shown.

Key words: white stork, nesting, number nests.

Постановка наукової проблеми та її значення. До сьогодні лелека білий, незважаючи на значне поширення, – недостатньо вивчений птах. В умовах Волинської області стан його угруповань оцінювався переважно за результатами анкетування, дані яких нерідко є приблизними.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Систематичні дослідження розпочато наприкінці 80-х рр. ХХ ст., але проводили їх на обмежених територіях, зокрема в Шацькому національному природному парку, В. І. Шкаран [3] і В. І. Матейчик [1], в окремих районах області – М. В. Химин [2].

Під час Всеукраїнської акції “Птах року – білий лелека”, організованої Українським товариством охорони птахів, на території області було проведено облік чисельності білих лелек у семи районах. Наступні обліки лелек у більшості районів області проведено у 2004–2005 рр., реєструвалася кількість гнізд та пташенят у гніздах.

У період 2005–2010 рр. поселення лелеки білого вивчав також колектив кафедри зоології Волинського національного університету імені Лесі Українки (охоплено Камінь-Каширський, Луцький, Ківерцівський райони).

Аналіз результатів досліджень, пов’язаних із гніздуванням лелеки білого на території області, дає можливість оцінити сучасний стан угруповань цього птаха.

Формулювання мети статті. Мета дослідження – вивчення особливостей гніздування лелеки білого на території Волинської області.

Матеріали й методи. Матеріали зібрано протягом 2005–2010 рр. на території Волинської області. Виявляли місця влаштування гнізд у населених пунктах Камінь-Каширського району (поліська зона) та Ківерцівського й Луцького (лісостепова). Реєстрували загальну кількість виявлених гнізд, серед них відсоток заселених та кількість пташенят на час підняття їх на крило. Простежено динаміку чисельності заселених гнізд за останні п’ять років.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Лелека білий є важливим компонентом угруповань птахів водно-болотяних біотопів. На території Волинської області поширений у більшості районів, але нерівномірно. Лелека білий є синантропним птахом, гнізда влаштовує на різних спорудах у населених пунктах, на окремих деревах, на стовпах ліній електропередач. Окремі гнізда траплялися на узліссях. У Камінь-Каширському районі птахи для гніздування вибирали місця, пов’язані з водно-болотними та лучно-болотними угіддями. У

Ківерцівському й Луцькому районах у поселенні віддавали перевагу лучним та польовим угіддям, що більш характерне для лісостепової зони.

На території Камінь-Каширського району за час спостережень виявлено тенденцію до збільшення кількості гнізд. Так, у 2006 р. на території району обліковано 163 гнізда, а у 2009-му – 189. Найбільша кількість гнізд трапляється в селах, розміщених поблизу боліт, та у заплавах річок Стохід, Цир, Турія (с. Житнівка – 11, с. Оленине – 13, с. Раків Ліс – 12, Великий Обзир – 9, с. Боровне – 8). Білі лелеки влаштовують гнізда тут переважно на стовпах ліній електропередач – 78,5 %, на водонапірних баштах – 15 %, на будівлях – 6 % гнізд, до 1 % – на деревах.

У Ківерцівському районі лелеки найчастіше влаштовують гнізда на старих тополях на висоті 5–7 м. Нерідко гнізда трапляються і на стовпах ліній електропередач. Наприклад, у с. Веснянка виявлено чотири таких гнізда. На дахах будинків у цьому районі гніздо лелеки – рідкісне явище. Проте за наявності зручних місць лелеки оселяються досить щільно, використовуючи при цьому навіть штучно створені основи (автомобільні шини, колеса від велосипедів, спеціально виготовлені дерев'яні каркаси). Так, лише у с. Звірив, уздовж шосе Луцьк–Рівне, налічується чотири гнізда на штучній основі; у с. Діброва – два.

Спостереження за явищами, пов'язаними з розмноженням лелек, у 2007–2009 рр. проводили у двох селах Ківерцівського району (Звірив, Діброва), де нараховується всього 15 гнізд. Птахи на місця гніздування поверталися весною, починаючи із середини березня, через тиждень – десять днів розпочинали будувати гнізда, а вже у третій декаді квітня спостерігалось насиджування кладок. У 15 досліджуваних нами гнізд протягом років спостереження відзначається тенденція до деякого зростання кількості пташенят, що піднялися на крило: із 22 особин у 2007 р. до 29 особин у 2009-му.

Майже в кожному селі Луцького району є гнізда білого лелеки (від двох до семи гнізд). Найбільша кількість гнізд (5–7) трапляється в селах, де наявні озера, ставки, сирі луки (Чаруків, Промінь, Озеряни – 7; Коршовець, Антонівка – 6; Лище, Голишів, Оздів, Вигуричі, Рокині – 5 гнізд). Загалом обліковано 110 гнізд. При цьому частина населених пунктів була необстеженою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Лелека білий на досліджуваній території адаптувався до змінених людиною ландшафтів, для влаштування гнізд вибирає найчастіше стовпи ліній електропередач та водонапірні башти; охоче гніздиться на штучних платформах, установлених людиною. Відзначається незначне зростання заселених гнізд та кількості пташенят. Для оцінки сучасного стану угруповань білого лелеки загалом по області необхідним є проведення постійного моніторингу цього виду у всіх районах.

Література

1. Матейчик В. И. О состоянии гнездовой популяции белого аиста в Шацком национальном парке / В. И. Матейчик // Аисты : Распространение, экология, охрана : материалы I и II Всесоюз. совещ. рабочей группы по аистам Всесоюз. орнитол. о-ва. – Минск : Наука і тэхніка, 1990. – С. 115.
2. Химин М. В. Белый аист в Вольнской области / М. В. Химин // Аисты : Распространение, экология, охрана : материалы II и III Всесоюз. совещ. рабочей группы по аистам Всесоюз. орнитол. о-ва. – Минск : Наука і тэхніка, 1992. – С. 158–160.
3. Шкаран В. И. Динамика численности и успешность размножения белого аиста в селе Датынь Вольнской области в 1978–1989 годах / В. И. Шкаран // Аисты : Распространение, экология, охрана : материалы I и II Всесоюз. совещ. рабочей группы по аистам Всесоюз. орнитол. о-ва. – Минск : Наука і тэхніка, 1990. – С. 169–170.

Адреса для листування:

43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
біологічний факультет

Статтю подано до редколегії
24.06.2010 р.